

COSMIN MIHUȚ*

UN DOCUMENT INEDIT DESPRE EXILAREA LUI ION CÂMPINEANU (1840)**

La Biblioteca Academiei Române din București, în fondul *Ghica Alexandru Dimitrie*, distinct de *Arhiva Alexandru Ghica VV*, în care este păstrată o bogată corespondență politică a domnitorului, se găsește un document intitulat *Informații contemporane în limba franceză cu privire la colonelul Ioan Câmpineanu, extrase din: „Gazette de Cologne”* [s.a.]. Pe plicul în care se află, mai sunt notate observațiile arhivarului: „Interesante informații, unele chiar puțin cunoscute”, apoi mențiunea că „semnătura manuscrisului a fost distrusă prin ruperea colțului ultimei pagini”, dar și prețul cu care Academia a achiziționat manuscrisul (50 de lei).

Textul, întins pe patru pagini și jumătate de dimensiunea A4 (două file de dimensiune A3, împăturite, nepăginate), reprezintă ciorna unei scrisori, scrisă cu cerneală neagră. Conține câteva corecturi¹. Documentul are o parte introductivă, urmată de două secțiuni intitulate *Correspondance moldo-valaque* și *Correspondance valaque*. Această structură este similară celei folosite adesea de consulii străini din Principate. Pentru a-și argumenta concluziile la care ajungeau sau pentru a întări unele observații, ei anexau rapoartele lor informații confidențiale, adunate de la tot felul de informatori ai consulatului sub titlul generic de *Correspondance*, cu scopul de a proteja identitatea surselor.

În prima parte a documentului citim o știre despre care se precizează că ar fi apărut „recent” în „Gazette de Cologne”: la București, autoritățile descoperiseră o societate secretă al cărei șef era „colonelul Câmpineanu”. Pornind de la această informație, autorul ciornei construiește o demonstrație pentru a-i infirma validitatea, calificând-o drept „o încercare a guvernului valah” de a-l face suspect pe Câmpineanu și a motiva astfel arestarea lui. Acuzând acest „truc” al domnitorului Alexandru Dimitrie Ghica, autorul afirmă răspicat: „[...] vă asigur că Ion Câmpineanu nu este șeful nici unei organizații secrete și nici nu există vreuna în Valahia”, explicând, totodată, apariția unei asemenea informații în publicația „Gazette de Cologne” prin complicitatea Prusiei, care „trădează și spionează la Constantinopol în favoarea Rusiei, așa cum face și pe malurile Rinului”².

* Doctorand, Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași.

** Cercetare finanțată prin proiectul „MINERVA – Cooperare pentru cariera de elită în cercetarea doctorală și postdoctorală”, cod contract POSDRU/159/1.5/S/137832, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013.

¹ Deși manuscrisul nu a fost paginat la intrarea sa în arhiva Bibliotecii Academiei, am ales să numerotăm cele patru pagini de text pentru a putea localiza fiecare pasaj analizat.

² BAR, fond Ghica Alexandru Dimitrie, A 1634, dosar 1 (*Informații contemporane în limba franceză cu privire la colonelul Ioan Câmpineanu, extrase din: „Gazette de Cologne”*), [f. 1].

În continuare, autorul ciornei arată motivele pentru care Câmpineanu, om cu „mare influență” în Principat, „era persecutat”. Evitând să se refere prea mult la activitatea politică a colonelului muntean, la care face puține trimiteri, categorisindu-l drept „reformator moderat” și „conservator al drepturilor poporului, opus Rusiei”, autorul argumentează în favoarea integrității și a onorabilității acestuia, subliniind contribuția lui Câmpineanu la „revigorarea sentimentului naționalității în inimile concetățenilor săi”; dar, mai ales, faptul că nu făcuse niciodată „compromisuri când a fost vorba de onoarea sa și de datoria față de națiune”³. În cele din urmă, această primă parte a manuscrisului adaugă știrea exilării deputatului muntean: „[...] în ciuda drepturilor naționale ale Principatului, Turcia a fixat ca loc de exil pentru Câmpineanu orașul Philippopolis, iar Austria l-a arestat și încarcerat”; cu mențiunea autorului că, „împotriva acestor atentate, Adunarea are datoria să protesteze în fața Europei”; în caz contrar, „se va umple de rușine și Valahia și-ar merita soarta ce i se pregătește”⁴.

În secțiunea intitulată *Correspondance moldo-valaque*, autorul menționează o scrisoare ajunsă în Moldova pe 15 ianuarie 1840, conținând informația că Ion Câmpineanu fusese „arestat în Transilvania de către guvernul austriac pentru a fi condus la Viena, unde va fi reținut până la noi ordine”⁵. Această parte este de dimensiuni reduse (jumătate de pagină) și nu face decât să reia cele prezentate în prima parte a documentului. Autorul le completează cu relatarea unui eveniment „periculos” prin care Ion Câmpineanu trecuse în timpul călătoriei sale din 1839 și asupra căruia vom reveni, deoarece oferă un indiciu important cu privire la persoana celui ce redactase manuscrisul.

Mult mai întinsă ca dimensiuni (pe două pagini și jumătate) și deținând o serie de amănunte inedite este secțiunea *Correspondance valaque*. În acest fragment, autorul redă două pasaje lungi dintr-o scrisoare datată 5 decembrie 1839, primită de la București, fără să facă vreo referire la identitatea informatorului său; menționează doar că informațiile pe care le înaintează sunt „din surse sigure”⁶. Ambele pasaje sunt însoțite de comentariile și afirmațiile autorului, în care noi reperăm alte indicii cu privire la identitatea sa.

Primul pasaj conține o relatare a modului în care noul consul francez, Adolphe Billecocq⁷, proaspăt sosit la București, în toamna anului 1839, și-a luat în primire postul. Folosind un limbaj foarte acid, informatorul arată cum colonia de francezi din Țara Românească „e sacrificată și pusă la discreția” noului consul, care transformase angajații consulatului în „intendenți” și „vânători” și își făcuse următorul program de lucru: „luni și vineri curier pentru Franța, nu sunt pentru nimeni; marți, miercuri, sâmbătă vânătoare; joi curier pentru Iași sau Constantinopol, nu sunt pentru nimeni; duminica sunt pentru miniștri, dacă nu sunt la vânătoare”⁸. Anonimul folosește aceste informații, vădit exagerate, pentru a-și argumenta propriile opinii cu privire la situația consulatului de la București, pe care și le exprimă astfel: „[...] am avut de multe ori ocazia să semnalăm abandonul în care sunt lăsați compatrioții noștri din străinătate. Componenta consulatului Franței la București lasă încă mult de dorit. Totul este o joacă, dragomanul are și slujba de cancelar. Pe seama acestui om, semnalat deja în hârtiile noastre, noul consul a abandonat toate afacerile”⁹.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, [f. 1v.].

⁶ *Ibidem*, [f. 2].

⁷ Adolphe Etienne Billecocq, consul la București între septembrie 1839 și mai 1846.

⁸ BAR, fond Ghica Alexandru Dimitrie, A 1634, dosar 1 (*Informații contemporane în limba franceză...*).

⁹ *Ibidem*.

Autorul documentului este așadar un francez. Prin urmare, cine putea fi acest francez, pus la curent cu evenimentele politice din București de către un informator care era, cel mai probabil, un apropiat al lui Ion Câmpineanu? Relația sa strânsă cu membrii Partidei naționale se arată limpede în cel de-al doilea pasaj din scrisoarea informatorului, din care reiese poziția acestora față de posibilitatea arestării lui Câmpineanu: „Se spune că ordinul pentru arestarea lui Câmpineanu, la întoarcerea în Valahia din călătoria sa în Franța și Anglia, a fost dat. Nu putem crede în această rezoluție; chiar și așa sfidăm guvernul prințului Ghica să pună în execuție acest ordin”¹⁰. Din moment ce o astfel de atitudine a membrilor Partidei naționale nu este înregistrată de sursele documentare din acei ani ca fiind una publică, putem bănuși că reprezenta doar o primă reacție, temperată apoi.

Legăturile autorului cu Partida națională din Țara Românească par a fi din cele mai profunde, din moment ce deține informații despre „pericolele” de care Câmpineanu scăpase în timpul călătoriei sale; or, numai un număr limitat de persoane le-ar fi putut cunoaște. De exemplu, în fragmentul *Correspondance moldo-valaque*, comentând știrea arestării lui Câmpineanu, dă detalii despre un incident cu totul necunoscut până acum: „[...] s-a îmbarcat de la Constantinopol către Malta pe un pachebot francez, când un angajat de-al domnului Buteniev s-a prezentat la bord și s-a adresat ofițerului de serviciu cerându-i socoteală pentru că și-a permis să îmbarce două persoane suspecte, referindu-se la colonelul Câmpineanu și la însoțitorul său, Felix Colson. Ofițerul i-a răspuns: Uitați că navigăm sub pavilion francez? Retrăgeți-vă cât mai curând sau pun să vă arunce în Bosfor!”¹¹ Aceste amănunte puteau fi știute doar de câțiva dintre membrii Partidei naționale, de consulul general britanic de la București, Robert Colquhoun¹², și de consulul francez de la Iași, Bertrand Huber, care sprijiniseră demersul diplomatic al lui Ion Câmpineanu, din 1839. Textul nu poate aparține unui membru al Partidei naționale și nici lui Robert Colquhoun. Iar singurul francez din Principate care putea să aibă astfel de informații, fie de la consulul britanic din București – cu care Ion Câmpineanu purtase o corespondență regulată în timpul șederii sale la Constantinopol, Paris și Londra –, fie direct de la Felix Colson, era Bertrand Huber.

De la preluarea postului de la Iași, în primăvara anului 1838¹³, Huber s-a arătat interesat și de situația politică din Țara Românească, asupra căreia a atras, în mai multe

¹⁰ *Ibidem*, [f. 2v.].

¹¹ *Ibidem*, [f. 1v.].

¹² Analiza corespondenței pe care o întreține cu superiorii săi din Londra și Constantinopol, în perioada 1837-1840 (ANIC, Colecția Microfilme Anglia, rolele 9, 10, 316, 317), relevă motivația pentru care Robert Colquhoun oferă nu doar suport moral Partidei naționale, ci și ajutor concret. Prin urmare, pe unii dintre membrii acestui grup politic i-a pus în legătură cu superiorii săi, încercând să atragă atenția oamenilor politici britanici asupra pericolelor ivite din controlul strict pe care Rusia îl exercita la Dunărea de Jos. Din numeroasele rapoarte consulare trimise în perioada vizată de acest text, mai exact din modul în care se raportează la demersurile Partidei naționale în fața superiorilor săi, devin evidente rațiunile pentru care s-a implicat în sprijinirea eforturilor făcute de Ion Câmpineanu începând cu anul 1838. Dincolo de amicitia care-l leagă de Câmpineanu (în timp ce pentru Alexandru Ghica avea o profundă antipatie), apropierea sa de Partida națională s-a pliat pe direcțiile politicii londoneze, care urmărea contracararea crescânde influențe rusești asupra Imperiului Otoman. Vezi ANIC, Colecția Microfilme Franța, rola 70 (*Moldavie et Valachie. 1828 à 1855. Mémoires et documents*), f. 37.

¹³ După I. C. Filitti, Huber era consul la Iași din 1836 (I. C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul Organic, 1834-1848*, București, Edițiunea Academiei Române, Librăriile Socec, 1915, p. 503), ipoteză infirmată de faptul că prima sa depeșă trimisă după preluarea postului de la Iași este din data de 3 martie 1838 (*Documente privitoare la istoria românilor*, colecția Eudoxiu de Hurmuzaki, XVII, *Corespondență diplomatică și rapoarte consulare franceze (1825-1846)*, publicate de Nerva Hodoș, București, 1913, p. 697; Huber către Molé, 18 aprilie 1838, Iași). În perioada 1836-1838, Duclos era cel care semna rapoartele consulare de la Iași (cf. *ibidem*, p. 584-681).

rânduri, atenția ministrului¹⁴. În timpul unei vizite la București, în mai 1838, Huber aflase despre „o combinație imaginată de valahi, de a uni, într-o zi, Moldova și Valahia, pentru a face un stat independent sub guvernarea unui prinț străin, dacă nu se va găsi printre moldo-valahi un om potrivit”¹⁵. Cu această ocazie, stabilirea relații apropiate cu Robert Colquhoun, consulul britanic din București, care îi trimitea, în ianuarie 1839¹⁶, *Actul de unire și independență*, redactat de Partida națională la 1/13 noiembrie 1838. Huber îl înainta, la rândul său, superiorilor săi de la Paris, eliminând ultimele trei articole¹⁷. Pasajele suprimate se refereau la intenția semnatarilor de a aduce actul la cunoștința „celor mai întâi rumâni ai tuturor locurilor [...] spre a dobândi din parte-le acturi de aderență” (art. 5); dar și asumarea „prin giurământ asupra capului lor că până va sosi ceasul izbăvirii nu vor descoperi niciodată nimic din ceia ce s-a zis și făcut în această adunare, nici din ceia ce să cuprinde în aceste acturi”¹⁸, care ar fi putut părea, în ochii oficialilor francezi din minister, niște practici secrete, de inspirație masonică. Astfel, Huber a putut să prezinte documentul contelui Molé ca o expresie a „dorinței valahilor de a avea o altă guvernare, o guvernare care să le dea, odată cu independența, sentimentul de patrie”¹⁹, în numele căreia Ion Câmpineanu urma să meargă la Paris și să prezinte, într-o audiență privată, ministrului Afacerilor Străine, interesele Principatelor, „chestiune vitală în afacerile Orientului”²⁰. De altfel, în perioada ianuarie-martie 1839, trimite superiorului său de la Paris aproximativ un raport pe săptămână, în care îi dă informații despre Ion Câmpineanu și despre sensul demersului său²¹.

Consulul francez de la Iași se implicase efectiv în planurile Partidei naționale din Țara Românească, de a-l trimite pe Câmpineanu la Constantinopol, Paris și Londra; acel turneu era susținut de consulul britanic Robert Colquhoun, încă din februarie 1839. Și datorită relației bune pe care o avea cu domnitorul Mihail Sturdza, cu care adesea își petrecea serile, spre deosebire de agentul britanic din Iași – caracterizat de Sturdza drept „un om nul și dezagreabil”, cu care evita să aibă de-a face²² –, Huber îl ajută pe Felix Colson să aibă niște întrevederi cu domnitorul²³. Trimis de Câmpineanu, care ar fi

¹⁴ Primul raport consular al lui Huber către Molé, ce conține trimiteri la situația politică din Țara Românească, datează din 28 iulie 1838 (*Documente privitoare la istoria românilor*, colecția Eudoxiu de Hurmuzaki, XVII, p. 712), însă în perioada ianuarie-aprilie 1839 trimite la Paris nu mai puțin de opt rapoarte despre activitatea și planurile lui Ion Câmpineanu (*ibidem*, p. 723-742).

¹⁵ *Ibidem*, p. 725 (Huber către Molé, 14 ianuarie 1839, Iași).

¹⁶ Prin intermediul lui Samuel Gardner, consulul britanic de la Iași (*ibidem*, p. 727; Huber către Molé, 20 ianuarie 1839, Iași).

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Varianta completă a *Actului de unire și independență*, în Cornelia Bodea, *Lupta românilor pentru unitatea națională 1834-1849*, București, Editura Academiei Române, 1967, p. 216-218.

¹⁹ *Documente privitoare la istoria românilor*, colecția Eudoxiu de Hurmuzaki, XVII, p. 729 (Huber către Molé, 25 ianuarie 1839, Iași).

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 723 (10 ianuarie), p. 725 (14 ianuarie), p. 727 (20 ianuarie), p. 728 (25 ianuarie), p. 732 (1 februarie), p. 737 (28 februarie) și p. 739 (22 martie).

²² Ion Varta, Tatiana Varta, *Moldova și Țara Românească în timpul domniilor regulamentare. Documente inedite din arhivele din Federația Rusă, Ucraina și R. Moldova*, Chișinău, Editura Cartdidact, 2002, p. 101 (Piotr Rückman, consul general al Rusiei, către contele Karl Nesselrode, 27 martie 1839, Iași).

²³ Încercând să arate că nu acționase împotriva sfaturilor sale, Huber relatează marchizului Châteaugiron, într-o scrisoare din 17 ianuarie 1839, condițiile în care Felix Colson îl întâlnește pe Mihail Sturdza: „Quoiqu’il en soit, M. C. [Colson] était muni de lettres des Boyards Valaques pour les Boyards Moldaves qui lui ouvraient la voie pour arriver à P... Il n’avait donc pas besoin de moi pour voir S. A. Il y avait plus, M. Colquhoun arrivait à M. M. Gardner que si je refusait à présenter M. C. au prince, il la priaient de la présenter lui-même à la Cour, ou qu’il aurait fait, s’il s’était trouvé à Jassy” (Cornelia Bodea, *Fața secretă a mișcării prepașoptiste române. Unitatea națională*, București, Editura Academiei Române, 2004, p. 368; Huber către Châteaugiron, 17 ianuarie 1839, Iași, copie confidentielle).

dorit să fie însoțit în călătoria sa și de un „reprezentant” al Moldovei, Felix Colson reușise, cu ajutorul lui Huber, să îl întâlnească de câteva ori pe Mihail Sturdza. Nedorind să își asume vreun risc, domnitorul doar „s-a angajat să-l delege” pe Câmpineanu, încredințându-i misiunea de a prezenta guvernelor francez și britanic situația Principatelor. Spera că acestea vor protesta împotriva „adăugării la Regulamentele Organice adaosurile întocmite la Constantinopol de către misiunea diplomatică a Rusiei”²⁴.

Bertrand Huber ignorase indicațiile de la București – ale consulului general de atunci, marchizul de Châteaugiron²⁵ – cu privire la „intrigantul” Felix Colson. Huber încercase să folosească „zelul” tânărului francez, oferindu-i, la nivel oficial, tot sprijinul său în culegerea de informații statistice despre Moldova, spre a le prezenta apoi Ministerului Afacerilor Străine din Franța²⁶. Încercând să-i explice importanța acestui demers, Huber îi scria pe un ton de reproș superiorului său de la București că „dacă ați avea bunătatea să le examinați [motivele pentru care Colson venise la Iași] cu maturitate [...] ați reveni asupra impresiilor pe care le-ați pus în scrisoarea dumneavoastră [...] împotriva acestui tânăr care nu ar trebui niciodată să vă nemulțumească, dacă v-ați deranja să fiți mai bine informat cu privire la intențiile sale”²⁷. Convins că Châteaugiron se înșela în privința lui Colson, Huber îi furnizase acestuia și lui Câmpineanu pașapoarte franceze, precum și titlul de *Courriers du Consul de France*, ca să le faciliteze călătoria la Constantinopol; fapt ce a stârnit uimirea ambasadorului francez din capitala otomană, care nu-și putea explica „cum și de ce acest consul nu doar că l-a primit favorabil pe acest tânăr pe care superiorul său îl semnaleză în termeni atât de dezavantajoși, dar i-a și încredințat depeșele sale pentru Excelența Voastră [Ministrul Afacerilor Străine, contele Molé²⁸] și pentru mine [ambasadorul Roussin²⁹], recomandându-mi să am încredere în el”³⁰.

În condițiile în care marchizul de Châteaugiron avea o cu totul altă poziție în raport cu Partida națională și, mai ales, față de Câmpineanu, prezentându-l ambasadorului de la Constantinopol și Ministerului francez drept un om „ruinat, depreciat, fără autoritate, privit cu puțină considerație în țară” – adică un intrigant care făcea dintr-o „schiță de proiect” un instrument pentru „pasiunile și ideile sale excentrice”³¹ –, atitudinea oficialului francez de la Iași părea cel puțin bizară, frizând chiar insubordonarea. Nu întâmplător, Châteaugiron îl concediasse pe Felix Colson din serviciul consulatului de la București încă din august 1838, pentru că se făcuse neplăcut domnitorului Alexandru Ghica: disemina idei „subversive”, învățând „tineretul” să adopte „lecția insubordonării și dezordinii”³² și critica administrația lui Ghica într-o serie de articole în ziarul francez „Le National”³³.

Întrebarea firească ce se ridică în urma acestor observații este dacă Bertrand Huber era autorizat să acționeze în contradicție cu superiorii săi de la București și

²⁴ ANIC, Colecția Xerografii Viena, rola 11, pachet XXXV, c. 100 (Nesselrode către Dmitri Tatișev, ambasadorul rus de la Viena, 21 martie 1839, St. Petersburg).

²⁵ Hippolyte de Châteaugiron, consulul Franței la București între august 1837 și iulie 1839.

²⁶ *Documente privitoare la istoria românilor*, Colecția Eudoxiu de Hurmuzaki, XVII, p. 724 (Huber către Molé, 10 ianuarie 1839, Iași).

²⁷ Cornelia Bodea, *Fața secretă a mișcării prepașoptiste...*, p. 368.

²⁸ Louis-Mathieu, conte de Molé, ministru al Afacerilor Străine între 1836 și 1839.

²⁹ Albin Reine Roussin, ambasadorul Franței la Constantinopol în perioada 1832-1839.

³⁰ *Ibidem*, p. 371 (Roussin către Molé, 5 martie 1839, Thérapia).

³¹ Ion Varta, Tatiana Varta, *op. cit.*, p. 97 (Rückman către Nesselrode, 19 martie 1839, București, *très secret*).

³² ANIC, Colecția Xerografii Viena, rola 7, pachet XVII, c. 504 (Alexandru Dimitrie Ghica către Châteaugiron, 7 septembrie 1838, București, confidențial).

³³ ANIC, Colecția Microfilme Anglia, rola 9, vol. 336 (1838), f. 128 (Colquhoun către Henry Temple Palmerston, Secretar al Foreign Office-ului, 21 august 1838 st. n., București, confidențial).

Constantinopol și, în acest caz, de către cine? Corespondența diplomatică oficială purtată în această perioadă cu ministrul Afacerilor Străine nu oferă nici un indiciu cu privire la asumarea de către Huber a vreunui alt rol decât cel de observator, atribuit demult colegului său de la București³⁴. Totuși, Huber corespundea, mereu cifrat, scurtcircuitând traseul obișnuit al rapoartelor diplomatice oficiale (Iași – București – Paris sau Iași – București – Constantinopol), cu un înalt oficial din minister, Émile Desages³⁵, directorul Departamentului de Afaceri Politice. Huber încercase să obțină sprijinul lui Desages pentru demersul lui Ion Câmpineanu, punându-l la curent cu toate detaliile activității din Iași a lui Colson și cu încercările acestuia, din martie 1839, de a-l atrage pe Mihail Sturdza în demersul Partidei naționale³⁶. Din acest motiv furniza informații ce nu puteau fi introduse în rapoartele consulare oficiale, cum ar fi, de pildă, detaliile despre agentul polonez Carol Verner (pe numele său adevărat Woronicz), care ajunsese în secret la București, în octombrie 1838, cu misiunea de a culege informații despre situația din Principate și despre Partida națională³⁷.

În septembrie 1839, Huber începuse deja să regrete sprijinul pe care i-l oferise lui Colson, deoarece acesta se implicase, din august, într-o încercare a emigrației poloneze din Paris de a-l atrage pe Mihail Sturdza într-o „coalitie antirusă”, ocazie cu care îi ceruse lui Huber să facă o primire bună aceluiași agent secret polonez (Carol Verner); Verner era trimis în Moldova ca să sondeze opiniile lui Sturdza, propunându-i să fie „omul din conversația pe care am avut-o în februarie”; adică să fie pregătit să le reziste rușilor „cu tot poporul său” și astfel să devină regele moldo-valahilor³⁸. Aflând că și Robert Colquhoun începea să își retragă sprijinul pe care i-l oferise lui Colson, acuzându-l că se angajează în misiuni absurde pentru care nu-l autorizase³⁹, Huber scria, la 1 septembrie 1839, o scrisoare cifrată lui Desages. Îi prezenta informațiile obținute de la consulul britanic și încerca să se disculpe, mărturisind că își reiterase sfatul dat acestuia la plecarea din Iași: să se limiteze la a descrie situația Principatelor, fără a face sau scrie nimic dacă nu avea acordul „celor din departament care vă dirijează”⁴⁰.

Totuși, gradul în care Émile Desages – personaj „inițiat în toate actele, în toate secretele diplomației franceze”, aflat la conducerea departamentului din 1830⁴¹ – s-a

³⁴ *Documente privitoare la istoria românilor*, colecția Eudoxiu de Hurmuzaki, XVII, p. 701 (Châteaugiron către Molé, 7 mai 1838, București).

³⁵ Émile Desages (1791-1850) cunoștea îndeaproape situația Imperiului Otoman deoarece fusese prim secretar al Ambasadei Franței din Constantinopol și apoi însărcinat cu afaceri în timpul ambasadorului Armand Charles Guilleminot (1824-1831). A condus Direcția Afacerilor Politice a Ministerului din 1830 până în 1848. Decorat, în 1838, cu ordinul Nichan Iftikhar, a fost implicat în negocierile pentru recunoașterea independenței Greciei. În general, era un bun cunoscător al problemelor Orientului („La Presse”, 3 octombrie 1838, p. 3). La decesul său, în 1850, Edouard Thouvenel îi aducea un cald omagiu în „Journal de Débats”, sugestiv pentru activitatea sa din Minister: „Timp de douăzeci de ani, dl Desages a fost inițiat în toate actele, în toate secretele diplomației franceze și nu a fost un ministru al Afacerilor Străine al regelui Louis Philippe care să nu fie bucuros, la intrarea în funcție, să găsească lângă el un consilier discret și sigur, un colaborator inteligent și neobosit” („Journal des Débats Politiques et Littéraires”, 27 noiembrie 1850, p. 2).

³⁶ ANIC, Colecția Xerografii Viena, rola 11, pachet XXXV, c. 151 (Huber către Desages, 1 septembrie 1839, Iași, cifrat).

³⁷ Rapoartele lui Woronicz, din 10 decembrie și 13 decembrie 1838, în *ibidem*, p. 92-100, 100-101. Intenția emigrației poloneze, susținută chiar de Palmerston, era să lege „chestiunea românească” de cea polonă, pentru a le scoate de sub tutela Rusiei printr-o „ridicare la arme a națiunilor subjgate” (*ibidem*, c. 96; Nesselrode către Tatișev, 21 martie 1839, St. Petersburg).

³⁸ *Ibidem*, c. 152.

³⁹ *Ibidem*, c. 153.

⁴⁰ *Ibidem*.

⁴¹ „Journal des Débats Politiques et Littéraires”, 27 noiembrie 1850, p. 2.

implicat în sprijinirea lui Câmpineanu este dificil de stabilit, deși știm că îi plătitese lui Felix Colson călătoria de la Constantinopol la Paris din banii Ministerului. Cert este că Huber îl ținea la curent cu detaliile pregătirilor făcute de Partida națională pentru călătoria lui Câmpineanu la Constantinopol, Paris și Londra; de aceea, îi dădea informații secrete, pe care nu le oferea consulului general din București ori ambasadorului francez de la Constantinopol.

Ținând seama de aceste aspecte din manuscrisul pe care îl supunem analizei, considerăm că destinatarul scrisorii redactate de Huber era Émile Desages, directorul Departamentului de Afaceri Politice din Ministerul Afacerilor Străine. Cât privește motivul pentru care Huber se implicase în demersurile Partidei naționale, rapoartele sale consulare, dar și manuscrisul în discuție ne permit formularea unor concluzii pertinente. Astfel, principalul său scop era informarea Ministerului despre „chestiunea moldo-valahă” ce prinsese contur la București, deoarece consulul francez Châteaugiron se arăta incapabil să o facă, neavând decât „cunoștințe incomplete [...] despre combinațiile ce sunt puse în joc în acest moment pentru paralizarea influenței rusești”⁴².

Pentru Huber, misiunea lui Câmpineanu era o oportunitate de a atrage din nou atenția Parisului asupra intereselor economice franceze în Principate, mai degrabă ignorate de superiorul său de la București. Considerând că Franța neglijează potențialul economic al zonei, Huber reiterează ideea și o expune pe larg în mai multe rapoarte consulare adresate contelui Molé⁴³, dar și în manuscrisul la care ne referim: „[...] în ciuda a tot ce s-a scris de ceva timp despre Principate, în Franța încă sunt dubii cu privire la importanța lor”. Astfel, insista pe rolul lor comercial, ilustrat de progresul extraordinar înregistrat de porturile Galați și Brăila „care în 1837 au expediat la Marsilia 2.456 de tone” de mărfuri, iar „în 1839 au expediat 11.958 tone, adică cu 10 mai mult decât Egiptul”⁴⁴. În condițiile în care Franța îl sprijinea financiar și militar pe Mehmed Ali de ani buni⁴⁵, iar Desages era foarte implicat în rezolvarea chestiunii egiptene⁴⁶, această comparație este foarte interesantă, deoarece evidențiază, împreună cu datele furnizate, raționamentul pe care Huber îl folosea pentru a sugera Ministerului o „altă linie de conduită cu privire la Moldo-Valahia”. De asemenea, de aici reies motivele pentru care Huber a încercat să obțină, pentru Câmpineanu, sprijinul lui Desages, „un colaborator inteligent și neobosit”⁴⁷ al ministrului francez, adesea mai bine informat decât titularul portofoliului⁴⁸. În esență, valahul era prezentat ca un deputat de frunte în Obșteasca

⁴² *Documente privitoare la istoria românilor*, colecția Eudoxiu de Hurmuzaki, XVII, p. 732 (Huber către Molé; 1 februarie 1839, Iași).

⁴³ Importanța porturilor românești pentru comerțul francez în general și pentru portul Marsilia în special este subliniată de Huber în repetate rânduri. Vezi, în acest sens, rapoartele sale publicate în *ibidem*, p. 715-716 (8 septembrie 1838, Iași), p. 726 (18 ianuarie 1839, Iași), p. 735-737 (22 februarie 1839, Iași).

⁴⁴ BAR, fond Ghica Alexandru Dimitrie, A 1634, dosar 1 (*Informații contemporane în limba...*), [f. 1v.].

⁴⁵ Pentru Franța, concursul dat eforturilor lui Mehmed Ali de a ieși de sub autoritatea sultanului reprezenta o încercare de a reveni pe scena „mării politice europene” și de a ieși din izolarea în care o împinseseră celelalte Puteri, în special Rusia. Totodată, prezența franceză în Egipt era motivată și de nevoia de a recâștiga piețe din Imperiul Otoman, pierdute după 1815 (Vernon John Puryear, *France and the Levant. From the Bourbon Restoration to the Peace of Kutiah*, Berkley/Los Angeles, University of California Press, 1941, p. 3).

⁴⁶ Pe 30 august 1839, Desages critica atitudinea ambasadorului francez de la Constantinopol, care, „la același diapazon” cu Palmerston, se arăta ostil lui Mehmed Ali, atitudine ce i-a adus și înlocuirea, la 13 septembrie 1839 (Paul Thureau-Dangin, *Histoire de la monarchie de juillet*, tome quatrième, Paris, E. Plon, Nourrit et Cie, 1887, p. 64, n. 1).

⁴⁷ „Journal des Débats Politiques et Littéraires”, 27 noiembrie 1850, p. 2.

⁴⁸ Cf. Louis Blanc, *Histoire de dix ans, 1830-1840*, tome V, première a quatrième édition, Paris, Pagnerre, 1844, p. 561.

Adunare și membru al unei Partide naționale, care urmărea să semnaleze autorităților franceze și britanice avantajele creării unui stat tampon; mai precis, prin înlăturarea suzeranității otomane și a protectoratului rusesc asupra Principatelor și, în cele din urmă, prin unirea celor două. Un alt motiv pentru care Huber i se adresează lui Desages, rezidă în poziția celui din urmă în cadrul Ministerului, condus, de pe 12 mai 1839, de Nicolas Jean-de-Dieu Soult. Mareșalul își declarase lipsa de experiență în problemele Orientului, lăsându-le în sarcina lui Desages⁴⁹.

Iată de ce, la publicarea știrii despre descoperirea unei societăți secrete în Țara Românească, al cărei șef ar fi fost Câmpineanu, Huber s-a grăbit să scrie lui Desages, aducând mai multe argumente care să sprijine ideea falsității știrii. Asocierea sa la un astfel de demers i-ar fi adus, cel mai probabil, demiterea și ar fi produs importante complicații Ministerului. De aceea, în ciorna scrisorii pentru Desages, subliniază ideea că reținerea „unui onorabil deputat valah, în momentul în care, fidel mandatului său, se întorcea la București pentru a-și relua locul în Adunare”⁵⁰, reprezenta un abuz din partea Rusiei și Turciei, dus la îndeplinire cu concursul Austriei⁵¹. Folosirea expresiei „fidel mandatului său” arată că, din punctul lui de vedere, Câmpineanu reprezentase la Paris și Londra Obșteasca Adunare, percepută ca un fel de Parlament și nu ca o obscură „societate secretă” sau „partidă antirusă”. De aici rezultă că, spre deosebire de oficialii britanici, care percep și sprijină Partida națională în logica echilibrului european de putere, Huber a înțeles demersul lui Câmpineanu din perspectiva noii culturi politice liberale, în care Parlamentul se bucura de legitimitate și autoritate politică.

Așa cum reiese din manuscris, Huber considera că problema exilului ar trebui tratată ca o miză politică și de către diplomația franceză, blamând modul în care consulul general Billecocq și ambasadorul de la Constantinopol se raportaseră la firmanul ce încălca „drepturile naționale” ale Țării Românești, susținând inconsistent interesele Franței. Ultimul, adaugă Huber, mandatat „de șeful Direcției Politice să asigure respectarea [...] tratatelor, nu a ieșit din letargia sa obișnuită”, în timp ce la București, „consulul Franței își petrece viața la vânatoare și în senzualitate și care nu are altă ocupație serioasă decât să obțină favorurile lui Ghica și, cu siguranță, nu va informa departamentul în legătură cu maniera ce trebuie adoptată pentru a lua o decizie serioasă”⁵². Iată, așadar, alt motiv pentru care Huber redactează ciorna scrisorii adresate lui Desages. Criticându-și colegul de la București, nu pentru prima dată, Huber își asuma responsabilitatea, neglijată de superiorii săi, de a informa Ministerul cu privire la însemnătatea deciziei Porții. Se referea indirect și la eventualele măsuri pe care diplomația franceză ar fi putut să le ia în raport cu exilarea unui „deputat valah”, la mai

⁴⁹ Raymond Guyot, *La première entente cordiale*, Paris, F. Rieder et Cie, 1926, p. 174.

⁵⁰ BAR, fond Ghica Alexandru Dimitrie, A 1634, dosar 1 (*Informații contimporane în limba franceză...*), [f. 1v].

⁵¹ Câmpineanu a fost arestat, pe 14 decembrie 1839, la Orșova pentru a fi dus la Viena, unde i s-a dat de înțeles că poate să meargă oriunde, numai nu în Țara Românească (ANIC, Colecția Microfilme Anglia, rola 12, volum 400/1840, f. 45 (Colquhoun către Palmerston; 17 martie 1840 st. n., București). Atitudinea autorităților austriece poate fi înțeleasă dacă luăm în considerare eforturile cancelarului Metternich pentru normalizarea relațiilor dintre Marea Britanie și Rusia (BAR, arhiva Alexandru Ghica V.V., Acte III, f. 499; baronul Philippsborn, „agent corespondent” al domnitorului, către Alexandru Dimitrie Ghica; 22 octombrie 1839, Viena). La momentul arestării lui Câmpineanu, negocierile dintre cele două Puteri erau încă nefinalizate, iar o exilare a acestuia – obținută la presiunile Rusiei – ar fi putut duce la o nouă tensionare a raporturilor dintre Londra și Petersburg; susținerea pe care consulul britanic de la București o arătase demersului lui Câmpineanu nu mai era un secret pentru Metternich.

⁵² BAR, fond Ghica Alexandru Dimitrie, A 1634, dosar 1 (*Informații contimporane în limba franceză...*), [f. 2v].

puțin de jumătate de an de la vizita lui la Paris, unde încercase să obțină sprijin pentru „chestiunea moldo-valahă”.

Ca să probeze afirmațiile privitoare la netemeinicia politică și juridică a condamnării lui Câmpineanu de către Poartă, fără judecată, Huber introduce un pasaj din scrisoarea informatorului său de la București, din care reiese poziția inițială a membrilor Partidei naționale din Țara Românească față de firmanul de exilare: „Se vorbește de un firman venit din Turcia, dacă Turcia și-a permis astfel de acte, ele sunt lipsite de legalitate și, prin urmare, inexecutabile; din tratatele încheiate între Rusia și Turcia dăm lectură acestui articol separat al convenției de la Akkerman: «Hospodarii nu vor putea urmări boierii, nici nu-i vor putea pedepsi dacă au comis greșeli cunoscute și nu vor suferi pedepse decât abia după ce vor fi judecați conform legilor». Mai mult, uităm că Ion Câmpineanu este deputat, astfel că e nevoie de autorizarea prealabilă a Adunării, care este închisă și nu dizolvată. Ori nici unul dintre noi în Valahia nu-l poate bănuși pe colonelul Câmpineanu, deoarece este un cetățean onorabil care nu se gândește decât la bunăstarea țării sale. Dacă prințul, care e dușmanul său personal, va vrea să execute acest ordin fără motiv, nu va găsi nici judecători, nici boieri onorabili pentru a vorbi împotriva unui om la fel de vinovat ca și noi, dacă să-ți iubești țara poate fi o crimă”⁵³.

Importanța acestui fragment este cu atât mai mare cu cât reprezintă, poate, singura mărturie concretă a argumentelor invocate de membrii Partidei naționale pentru a demonstra nulitatea condamnării lui Ion Câmpineanu. Din păcate, rapoartele consulare nu le-au înregistrat decât în termeni generici, subliniind „nemulțumirea generală”⁵⁴; iar sursele documentare provenind de la cei implicați direct nu s-au păstrat. Apelul la Convenția de la Akkerman, la respectarea „tratatelor” dintre puterea protectoare și cea suzerană – în fond, a prevederilor de drept internațional în vigoare – și la necesitatea respectării unei proceduri „conform legilor” în pedepsirea lui Câmpineanu, arată capacitatea celor din Partida națională munteană de a face o politică având elemente de modernitate. Deși invocată, onorabilitatea acuzatului, dovedită de eforturile sale pentru „bunăstarea țării”, este plasată în plan secund, argumentele de ordin legal, reglementate la nivel intern și internațional, fiind utilizate pentru a arăta că exilarea sa era lipsită de temei juridic.

Revenind, textul lui Huber, redactat înainte de întoarcerea lui Câmpineanu în Țara Românească (a fost adus la București la începutul lui martie 1840⁵⁵), a fost pregătit pentru a fi cifrat. De aceea, nu conține formulele de adresare și de politețe, diferite, totuși, de cele folosite în corespondența diplomatică oficială a vremii, dar pe care Huber le utiliza cu alte ocazii în corespondența cu Émile Desages. Textul este orientat spre transmiterea informațiilor, formulele de politețe urmând a fi adăugate la cifrare; iar ruperea colțului ce conținea semnătura lui Bertrand Huber s-a făcut, probabil, în momentul când ciorna „a părăsit”, în condiții necunoscute nouă, arhiva Consulatului francez din Iași.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ ANIC, Colecția Microfilme Anglia, vol 363 (1839), rola 10, f. 139 (Colquhoun către Palmerston, 14 noiembrie 1839 st. n., București); *Documente privitoare la istoria românilor*, colecția Eudoxiu de Hurmuzaki, XVII, p. 765-767 (Huber către ducele de Dalmația, mareșalul Soult, 31 ianuarie 1840, Iași).

⁵⁵ ANIC, Colecția Microfilme Anglia, 12, volum 400/1840, f. 45v (Colquhoun către Palmerston; 17 martie 1840 st. n., București).

AN UNPUBLISHED DOCUMENT ABOUT THE EXILE OF ION CÂMPINEANU (1840)
(Summary)

Keywords: exile, French consul, National Party, “secret society”, National Assembly.

The starting point of this text is a manuscript, found at the Library of the Romanian Academy, that reveals new information regarding the circumstances of Câmpineanu’s exile as well as the position of the National Party from Wallachia towards it and the arguments used in the attempt to prove its abusive and illegal character. The document is the draft of a letter, which I identified as belonging to Betrand Huber, the French consul from Iași, who addressed it to the Director of the Political Affairs from the French Minister of Foreign Affairs, Émile Desages. In order to validate his own statements concerning the exile of Câmpineanu, Huber inserted into his report fragments from a letter he received from a secret informant from Bucharest, which show the determination of the members of the National Party to fight against the Porte’s order on legal grounds. The document sheds light on the manner in which Huber evaluated Câmpineanu’s mission to Paris and London, in 1839, where he went as a representative of the National Assembly from Bucharest and not as a member of a “Secret Society”.